

GUNDULIĆEV OSMAN U PRIJEPISU MAKARANINA
FABIJANA BLAŠKOVIĆA
IZ 1764. GODINE

DUŠAN BERIĆ

Priređujući drugo izdanje *Djela Điva Frana Gundulića* u ediciji »Stari pisci hrvatski« dr Đuro Körbler se u uvodu opširno pozabavio rukopisima *Osmana*, opisavši ih, pored onih rukopisa o kojima su govorili drugi prije njega, u svemu 36 na broju, pa je zaključio: »Rukopisa *Osmana* bit će još nekih desetak, koje u Dubrovniku, koje u tuđini, naročito u Poljskoj, o kojima se u sadašnjim prilikama nije moglo ništa po bliže doznati, svega, držim, bit će ih nekih šezdeset do sedamdeset«. ¹ Osim u Dubrovniku i inostranstvu, rukopisa *Osmana* bit će sigurno još koji primjerak u našoj zemlji, a posebno u Dalmaciji, koji su i danas ostali nauci nepoznati. F. S. Petrov kaže da ih je on još »nabrojio desetak zaturenih«. ² Tako sam i ja imao sreću da se upoznam sa još dva rukopisa *Osmana* iz XVIII vijeka, od kojih se jedan nalazi u Splitu, a drugi u Trogiru, pa ću se posebno osvrnuti na splitski, koji je stariji od trogirskog. ³

U Biblioteci bivšeg Dijecezanskog sjemeništa u Splitu, koja je danas zbog nedostatka prostora neuporabiva, ⁴ naišao sam na jedan prijepis *Osmana* iz druge polovine XVIII vijeka, koji je nosio signaturu XIX 6. 15. Rukopis veličine 28 × 20 cm uvezan je u polukoži, a na hrptu nosi natpis u zlatu: CANTI OSMAN. Odmah iza korica dolazi naslovni list: »*Osman / floxen, i vcignen / od / Prifvitloga Gospodina / Ivana Gundulichia / Vlastelina Dubrovačkoga / Godiſta 1621*«. Osim naslovne strane, rukopis ima 258 nepaginiranih listova teksta, a zatim još dva lista prazna. Tekst završava na 1. 258 r, a na 1. 259 v nalazi se istim rukopisom, kojim je ispisan i tekst, bilješka koja nam kaže kada je i od koga

¹ *Stari pisci hrvatski* IX, Zagreb 1918², str. LXXXI.

² Petrov F. S., »Dvostruki jubilej Ivana Gundulića«, *Nova revija* (Makarska), XVIII/1939, br. 1, str. 79.

³ Trogirski rukopis nalazi se u Biblioteci Fanfonga-Garagnin, nosi naslov: *OSMAN / spjevan / po Gosparu / GIVU FRANATIZE / GONDOLA / Vlastelinu Dubrovackomu / U DUBROVNIKU / 5 Luglia 1794*. Rukopis je vel. 25 × 19 cm, a ima 190 str. teksta, dok ispred i iza teksta ima po 5 praznih listova.

⁴ Za vrijeme rata 1943. Biblioteka je nastradala od požara, a poslije oslobođenja je nekoliko puta preseljavana.

rukopis prepisan: »Adi 6 = Marzo 1764 = finito. Ad usum Archidiaconi Fabiani Blaškovich«. U vezi s ovim rukopisom naročito nas interesuje pitanje: kakvoj redakciji, da se tako izrazimo, pripada taj Blaškovićev prijepis.

Milan Rešetar pripremajući izdanje Gundulićevih *Djela* u ediciji »Stari pisci hrvatski« pokušao je utvrditi kakve su i koje bile rukopisne redakcije »Osmana« tokom XVII i XVIII vijeka. U svom proučavanju Rešetar je došao do zaključka, da »rukopise XVII vijeka dosta je dakle da razvrstamo u kraću i stariju redakciju (O, Č) i dužu i mlađu, a ovu opet u dvije grupe: s 'besmislicom' u 6. pjevanju (V) i bez nje (Va, A)«,⁵ dok »rukopise prve polovine XVIII vijeka možemo dijeliti u dvije grupe po tome, da li imaju ili nemaju onu 'besmislicu' u 19. pjevanju — imaju je G, F i C, nemaju je B, L, Ga, I) a od još mlađih rukopisa P, S, Z)«. ⁶ Daljih podjela rukopisa XVIII vijeka Rešetar nije izveo, već kod grupacije rukopisa XVII vijeka kaže »za mlađe rukopise ta nam grupacija (naime u XVII vijeku — D. B.) nije dosta, jer ima raznih grupa prema tome da li imaju 'besmislicu' u 19. pjevanju, pa u 6^{ome}, imaju li još koju strofu koje rukopisi XVII vijeka nemaju, ili nedostaje li im koja strofa što se u starijim rukopisima nalazi, i napokon nema li opet i u njih kojagod strofa drugo mjesto ili drukčiji tekst«. ⁷ Da bismo odredili mjesto Blaškovićevu rukopisu poći ćemo korak dalje u grupaciji rukopisa XVIII vijeka.

Rukopise prve polovine XVIII vijeka Rešetar je, vidjeli smo, podijelio na dvije grupe, naime sa »besmislicom« u 19. pjevanju i bez nje. Mlađi rukopisi iza polovine XVIII vijeka sa »besmislicom« u 19. pjevanju mogu se opet podijeliti na dvije grupe: na onu sa jednom strofom više i u 1. pjevanju iza stiha 207-208, dok u 6. pjevanju iza stiha 260 dolazi strofa, koja je parafraza stihova 261-264, te bez stihova 385-388 u 6. pjevanju, kao i sa nekim strofama na drugom mjestu (1, 101-104 iza 1,76 i 18, 245-248 iza 18, 256) ili pak drukčijim tekstom (1, 59-60, 281-284; 2, 471-472 i 6, 393-396). Druga grupa bila bi bez svega toga. Prvoj grupi pripadao bi rukopis popa Ivana Nenade iz Perasta u Arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu (N) i Dominikanskog samostana u Dubrovniku (D), koje Rešetar stavlja da su nastali »poslije g. 1742«, ⁸ kao i drugi slični rukopisi, koje je već Körbler opisao. ⁹

Spomenutim rukopisima (N-D) Rešetar se posebno pozabavio, utvrdivši da »N se najbolje slaže sa D, a oba sa A (Adamovićev od godine 1695 — D. B.) a ne sa Va (Valovićev od god. 1689 — D. B.)«, ¹⁰ pa je zaključio: »Dok se dakle N-D, ili sami ili svaki za se, slažu sa A 137 puta, samo sa Va to biva tek 6 puta. Budući pak da u N-D nema ni onih praznina, ni onih sažetih stihova, a ponajviše ni onih krupnih pogrešaka što

⁵ Stari pisci hrvatski IX, ist. str. 113. — Skraćenice naziva za pojedine rukopise vidi na str. 105.

⁶ Ibid., pag. 126.

⁷ Ibid., pag. 113.

⁸ Ibid., pag. 105.

⁹ Stari pisci hrvatski IX², str. LIX i dalje.

¹⁰ Stari pisci hrvatski IX³, str. 129.

nagrđuju A, to odatle slijedi da oni nisu ni prepisani sa A nego ili s njegove potpune i bolje matice ili kojeg njenog dobrog prijepisa.¹¹

Grupi rukopisa N-D oko polovine XVIII vijeka pripada i Blaškovićev prijepis iz 1764. god., pošto ima sve one odlike kao i rukopisi N-D, koje su naprijed iznesene. Osim toga Blaškovićev prijepis slaže se sa grupom N-D i u onim stihovima, koje upravo i karakterišu ovu grupu, a koje je iznio već i Körbler u 2. izdanju Gundulićevih *Djela*, kao npr. u stihovima 1,32 *svim Pievaozim*; 2,420 *Samovski* i 3,241 *Kasazzi*. Međutim, i grupu N-D možemo podijeliti na dvije, stariju N i mlađu D. Ovu sam podjelu uzeo na osnovu toga što je Körbler rekao za rukopis D, naime, da »u njemu stihovi 85-88. prvoga pjevanja imaju oblik, kakav dobiše tek u kasnije vrijeme, a tako i stihovi 207. i 208«, a da »besmislica ona u šestom pjevanju po njemu je još i veća, jer iza stiha 288. čitamo stihove 381-384, a zatim 389-396, već u drugojačijem obliku, nego što ga imaju u Ohmućevićevu rukopisu«. ¹² Ova pak razlika odnosila bi se prema Körblerovu izdanju »Osmana« samo na istihove 85-88 prvog pjevanja, dok bi sve ostalo bilo isto kao i u rukopisu N. Nadalje se N od D razlikuje također još i u rasporedu stihova 349-352 osmog pjevanja.

Na kraju, preostaje da utvrdimo kako se slaže Blaškovićev prijepis sa rukopisima N-D. Sa N se slaže npr. u stihovima 1,56 *usrachie*; 2,308 *Kasalbas*; 3,266 *k' Podunavju*; 3,295 *kroj*, kao i rasporedom stihova 349-352 u osmom pjevanju. Sa D se pak slaže npr. u stihovima 1-36 *suom*; 1,85-88 *Ako Drusca gosbe mila* itd; 1,208 *obsiede*, 2,289 *Duorimi*; 2,418 *Sbaraski*; 4,451 *smionstvo*; 4,453 *Nu tim josc ja miesto koje* i 7,172 *Nahxo*. Kao što vidimo Blaškovićev prijepis pripada više grupi D rukopisa, ali opet to ne slijedi, da je prepisan sa iste matice kao i D, nego da je imao maticu, koja je bolje sačuvala karakteristike rukopisa N grupe.

Prijepis Blaškovićev daje nam naslutiti, da je u toku XVIII vijeka, i izvan Dubrovnika, u Boki Kotorskoj i Dalmaciji vladalo veliko interesovanje za Gundulićevim *Osmanom*. To nam potvrđuju i već poznati prijepisi Zmajevićev, Nenadin i Smećin iz Boke Kotorske, Ludovika Ferovića iz Zadra, Ivana Žarkovića iz Kaštel Novoga, Ivana Matkovića¹³ i Albertija-Aranze¹⁴ iz Splita, pa onaj sa otoka Korčule,¹⁵ i u Franjevačkom samostanu u Imotskom,¹⁶ pridružujući se ovima i prijepis Fabijana Blaškovića iz Makarske, koji je, izgleda, poslije njegove smrti prešao u vlasnost Biblioteke Dijecezanskog sjemeništa u Splitu. Fabijan Blašković (1731-1819) je 1779. naslijedio svoga strica Stjepana na biskupskoj stolici

¹¹ Ibid., pag. 130.

¹² Stari pisci hrvatski IX², str. LXII.

¹³ Ibid., pag. LV, LVIII, LXXIII, XLVI, XLVII, LXX.

¹⁴ Aranza J., »Nov rukopis Gundulićeva Osmana, dosada nepoznat« (iz splitskih strana), *Gundulićev zbornik*, Zagreb 1938, str. 49-52. — Kastropil S., *Rukopisi Naučne biblioteke u Dubrovniku I*, Zagreb 1954, str. 133-134.

¹⁵ Stari pisci hrvatski IX², str. LXXIX.

¹⁶ Urlić Š., »Još jedan nepoznati rukopis Gundulićeva Osmana«, *Nastavni vjesnik*, Zagreb, XXIII/1914, br. 3, str. 204-205. — Petrov F. S., o. c., pag. 79-80.

u Makarskoj,¹⁷ a pokazivao je interesovanje za književnost na našem jeziku, pa je kao arhidakon makarske stolne crkve, a docnije i kao biskup, radio na promicanju narodnoga jezika u crkvi, te je i sam izdao štampom u Veneciji 1800. dvije knjižice: *Dva pastirska govorenja, učinjena na blagdan Božića i Mladoga lita godišta 1799. i 1800.*« i »*Govorenja na dan Uzarska*«. ¹⁸ Doba u kojem živi i djeluje Fabijan Blašković u Makarskoj ima vanredni značaj u našoj kulturnoj historiji, jer će Makarska i njeno primorje dati niz istaknutih radnika na književnom polju, a čija djelatnost nije ni do danas svestrano ispitana.¹⁹

¹⁷ Kaer P., *Makarska i Primorje I*, Rijeka 1914, str. 25, 71.

¹⁸ Kukuljević I., *Bibliografija hrvatska I*, Zagreb 1860, br. 212 i 213.

¹⁹ Osim literature koju je naveo dr Toma Matic u uvodu prve knjige *Djela Andrije Kačića Miošića* (Stari pisci hrvatski XXVII, Zagreb 1942, str. L—LII) i historijskih pregleda Antuna Lulića (*Compendio storico-cronologico di Macarsca e uel suo littorale, ossia Primorje*, Spalato 1860), Petra Kačića Peke (»Povijest okružja makarskoga u Dalmaciji«, *Arhiv VII*, Zagreb 1863), Nikole Alačevića (*Slavni i zaslužni muževi — Makarska i Primorje — Izlet na Biokovo, Spljet* 1910) Petra Kaera (o. c.) i Jakše Ravlića (*Makarska i njeno primorje*, Splug 1934), za književnu i kulturnu historiju vidi posebno:

Meneghelli A., *Poche linee intorno alla vita e alle opere di Monsig. Giuseppe Paulovich-Lucich canonico e pro-vicario*, Padova 1841. — Alačević F., »Memorie della famiglia Alačević«, *Biblioteca za povijest dalmatinsku* 9, Dubrovnik 1884. — Zlatović S., »Kronaka O. Pavla Šilobadovića o četovanju u Primorju (1662—86), *Starine JAZU XXI*, Zagreb 1889. — Alačević G., *Recensione sull' opera »La Dalmatie de 1797 a 1815« di Mons. Paolo Pisani con ulteriori notizie inedite e documenti*, Spalato 1894—1905. — Menčik F., »Hrvatska Batrahomiomahija«, *Grada za povijest književnosti hrvatske III*, Zagreb 1901, str. 120—129. — Urlić Š., »Zbirčica pjesama u zaostroškom manastiru«, *Nastavni vjesnik*, Zagreb, XIII/1905, br. 4, str. 427—441. — Milčetić I., »Duhovne i šaljive pjesme iz Makarske«, *Grada za povijest književnosti Hrvatske V*, Zagreb 1907, str. 148—267. — Urlić Š., »Zbirčica pjesama u zaostroškom manastiru«, *Grada za povijest književnosti Hrvatske VIII*, Zagreb 1912, str. 140—156. — Kolendić P., »Fra Bartuo Kačić-Zarković«, *Godišnjica Nikole Čupića XXXIII*, Beograd 1914, str. 234—252. — Božićković J., »Deribakova kritika Lovrićevih »Osservazioni« i njen autor«, *Nova revija*, Makarska, XIV/1935, br. 1, str. 26—34. — Desnica B., »Jedno političko umorstvo u Zadru 1779 g.«, *Novo doba*, Split 1936, božićnji broj. — Ravlić J., »Antun Kadčić, biskup trogirski i nadbiskup splitski i njegov jezik«, *Jadranski dnevnik*, Split 1936, božićni broj. — Crnica O. A., »Bivši Turčin — glasoviti Franjevac — O. Lovro Šitović«, *Novo doba*, Split, 1937, uskrсни broj. — Crnica O. A., »Gdje je slavni Fra Lovro Šitović svršio više škole«, *Novo doba*, Split 1937, božićni broj. — Vulić M., »Život i rad nadbiskupa Kačića«, *List bilskupije splitsko-makarske*, Split, LXII/1940, str. 57—63. — Berić D., »Alka u prošlosti Dalmacije«, *Slobodna Dalmacija*, Split 1948, br. 1105 — Isti, »Regata u Splitu iz 1767. godine«, *Jugoslavenski mornar*, Split 1949, br. 2, str. 90. — Isti, »Dalmatinske regate u prošlosti«, *Slobodna Dalmacija*, Split 1950, br. 1696. — Kolendić P., »Jedna makarska komedija iz druge polovine XVIII veka«, *glas SAN CCVII*, Beograd 1953. — Berić D., »Jedna stara makarska komedija iz XVIII stoljeća«, *Republika*, Zagreb, IX/1953, br. 10, str. 875—877. — Kostropil S., *Rukopisi naučne biblioteke u Dubrovniku I*, Zagreb 1954, str. 309. — Bujas G., »Makarski ljetopis od god. 1773. do 1794.« Prilozi za društvenu povijest Makarske i Makarskog kotara u drugoj polovini XVIII stoljeća, *Starine JAZU* 47, Zagreb 1957, str. 279—362. — Berić D., »Štampane pjesme »Striljanje alke« iz 1782. godine«, *Slobodna Dalmacija*, Split 1960, br. 4809. — Isti, »Dva rukopisa sa područja vojne znanosti u XVIII vijeku iz Dalmacije«, *Bilten Historijskog arhiva komune hvarske*, Hvar 1960, br. 2, str. 34—36.

Résumé

L'OSMAN DE GUNDULIĆ DANS LA TRANSCRIPTION DE FABIJAN BLAŠKOVIĆ MAKARANIN DE 1764

Dans la bibliothèque de l'ancien séminaire du diocèse à Split se trouve le manuscrit de L'Osman de Gjivo Fran Gundulić, copié en 1764 par l'archidiacre Fabijan Blašković à Makarska. Cette copie d'Osman faite par Blašković se rattache au groupe des manuscrits N-D, étudiés par Dr. Djuro Körbler dans la deuxième édition des Oeuvres de Gundulić (Stari pisci hrvatski IX, Zagreb, 1918) dont la copie du pope Ivan Nenadić de Perast aux Archives de l'Académie yougoslave à Zagreb (N) et celle du monastère des Dominicains à Dubrovnik (D), toutes faites après 1742. L'Osman de Gundulić copié par Blašković se rapproche plutôt du groupe des manuscrits D., ce qui n'implique pas qu'il a été copié sur le même original que D, mais sur l'original qui a mieux conservé les caractéristiques du manuscrit du groupe N. La copie de l'Osman de Gundulić faite par Blašković est également importante parce qu'elle nous montre qu'au cours du XVIIIe siècle on s'intéressait beaucoup à cette oeuvre significative de Gundulić, même en dehors de Dubrovnik, à Boka Kotorska ainsi qu'en Dalmatie.